

Έτος ΣΤ'

Δεκέμβριος 1975

Φύλλον 22ον

Η ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΦΑΡΙΔΟΣ ΚΑΙ ΒΡΥΣΕΩΝ

Υπό Ιωάννου Γ. Ταϊφάκου, Φιλολόγου

§ 1. Πaus. III 20,3 - 7.

Σοβαρότατα είναι τα προβλήματα, τα οποία ανακύπτουν εις την τοπογραφικὴν ἔρευναν τῆς περιοχῆς, ὅπως ἄλλωστε ἐσημείωσε καὶ ὁ σεβαστός μου κ. Δικαῖος Β. Βαγιακάκος εἰς προηγούμενον φύλλον (ἀρ. 20) τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ.

Υπὸ μόνου σχεδὸν τοῦ Πausανίου (III 20, 3 - 7) μαρτυρεῖται ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἐηροκαμπίου ἔκειντο αἱ δύο σπουδαῖαι πόλεις τοῦ βασιλείου τοῦ Μενελάου (Όμ. Β 582 - 583), δηλαδὴ ἡ Φᾶρις καὶ αἱ Βρυσεαί, παρὰ τὴν Σπάρτην.

Τὸ χωρίον τοῦ Πausανίου εἶναι μία σπουδαιωτάτη βᾶσις διὰ τὴν ἐκκίνησιν τῆς ἐρεῦνης, δυστυχῶς ὅμως δὲν συνετάχθη μετὰ ἀπὸ προσωπικὰς παρατηρήσεις τοῦ Πausανίου, ἀλλ' ἀπὸ μελέτην τριῶν πηγῶν, ἐνὸς - ἀγνώστου εἰς ἡμᾶς - γεωγράφου, τοῦ Λάκωνος ἱστοριογράφου Σωσιβίου (π. 250 - 150 π.Χ.) καὶ τοῦ ἱστορικοῦ Θεοδόμου. Εἰς τὸν γεωγράφον ὀφείλονται αἱ πληροφορίες, τῶν διευθύνσεων καὶ τῶν σταδίων, τὰς ὁποίας συγκεχυμένα κάπως παρέχει, καθὼς καὶ ἡ στερεότυπος φράσις ἀπόλις ποτὲ ὠκεῖτον διὰ τὴν Φᾶριν καὶ τὰς Βρυσεάς. Ἡ διαφορὰ εἰς τὴν χρησιμοποιηθεῖσαν πηγὴν παρουσιάζει ἀλλαχού (IV 16,8) τὴν πόλιν ὑπάρχουσαν κατὰ τοὺς Μεσσηνιακοὺς πολέμους,

ἐνῶ σπουδαία ἐπιγραφή (IG VI, 1) εὑρέθη ἐδῶ, ἀναφερομένη εἰς τὴν πρώτην περίοδον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Πάντως κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πausανίου, καὶ ἴσως ἀρκετὰ ἐνωρίτερον, αἱ δύο πόλεις ἔκειντο εἰς ἐρείπια. Καὶ τῆς μὲν Φαρίδος οὐδὲν διεσώζετο, ἐνῶ τῶν Βρυσεῶν ἴστατο ἀκόμη ὁ ναὸς τοῦ Διονύσου. Ἐνεξάρτητον ἀν τῷ πεδίῳ ἀναφέρει ὁ Πausανίας τὸ τέμενος τοῦ Διὸς Μεσσαπέως.

Τὸ τέμενος τοῦ Διὸς μαρτυρεῖται καὶ εἰς τὸν Θεοδόμου (ἀρ. 245) μαζί με τὴν πληροφορίαν ὅτι Μεσσαπέαι ἦτο χωρίον τῆς Λακωνικῆς. Ὁ Σωσίβιος ἦτο ἡ πηγὴ τοῦ Πausανίου διὰ τὸν ναὸν τοῦ Διονύσου, καὶ διὰ τὰ ἐν αὐτῷ δρώμενα, δηλαδὴ τοὺς βακχικοὺς χοροὺς τῶν Λακωνῶν μόνον, οἱ ὅποιοι μνημονεύονται καὶ εἰς τὸν Βεργίλιον (Georg. II 487) :

Virginibus bacchata Lacaenis Taygeta.

Κατόπιν τῆς γνωστῆς σειρᾶς τῶν πληροφοριῶν περὶ τοῦ Ταλετοῦ, τοῦ Εὐδῶρα καὶ τῶν Θηρῶν ὑπάρχει δυστυχῶς εἰς τὸ κείμενον τοῦ Πausανίου ἓν χάσμα, πολὺ δύσκολον νὰ συμπληρωθῇ, τὸ ὅποσον καὶ ἐπιτείνει τὰς λοιπὰς δυσκολίας ταύτισμοῦ τῶν ἀρχαίων μετὰ τὰς νεωτέρας θέσεις. Καὶ ὁ ἐντοπισμὸς τοῦ ἐφεξῆς ἀναφερομένου Ἐλευσινίου θὰ ἦτο ἀνέφικτος ἴσως, ἐὰν εἰς τὰ Καλύβια Σοχᾶς δὲν εἶχε ἀνακαλυφθῆ τὸ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
« ΤΟ ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ »

Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν Σύλλογον
Ἀποφοίτων Σχολείων Φάριδος

Ἔδρα :
Ἀθῆναι, Ζωοδ. Πηγῆς 3 - Τηλ. 602.130

Διὰ τὴν σύνταξιν :
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Σ. ΚΑΤΣΟΥΛΑΚΟΣ
Καθηγητὴς Φιλολογίας
Γρ. Κυδωνίων 12, Κάτω Πατήσια

τὸ ἱερόν, βεβαιωμένον ἀπὸ δεκάδας ἐπιγραφῶν. Αἱ πληροφορίες τοῦ Πausανίου περὶ τῶν σχετιζομένων πρὸς τὸ Ἐλευσίνιον συνάων θεοτήτων (Ἡρακλέους, Ὀρέως, Δήμητρος καὶ Κόρης) καὶ τὰ περὶ τοῦ Ἰσάνου, τοῦ κομιζομένου ἐξ Ἐλous, πράγματα, τὰ ὁποῖα καθιστοῦσαν τὸ Ἐλευσίνιον τῶν Καλυβίων σπουδαῖον κέντρον λατρείας δι' ὀλόκληρον τὴν κοιλάδα τῆς Λακεδαιμονίας, ἠντλήθησαν ἀπὸ τὸν Σωσίβιον, καὶ ἡ μακρὰ σχετικῶς παρέκβασις περὶ τοῦ Ἐλous καὶ τῶν Βιλιῶτων ἀπὸ τὸν Θεόπομπον καὶ Ἰσως κάποιον γεωγράφον (ἀπὸ τῆς ἀπὸ τοῦ Στράβωνα, VIII 5,2 p. 363C).

Εἰς τὴν περιοχὴν ὁμοίως αὐτὴν ὑπῆρχον τρία εἰσέτι πόλισματά, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ἔκειντο νοτίως τοῦ Ἐλευσίνιου τῶν Καλυβίων (καὶ ἔχει βορείως, ὅπως ὁ Leake, ὁ ὁποῖος φθάνει τοιοῦτοτρόπως νὰ τοποθετήσῃ τὰ Ἀρπλεια εἰς τὸν Μυστράν), διότι ἡ περιγραφή τῆς δυτικῆς κοιλάδος - με μόνην ἐξαιρέσειν τὴν καλινδρόμησιν ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Διονύσου εἰς τὸ Ἐλευσίνιον, ἐπειδὴ μεσολαβεῖ ἡ περιγραφή τῶν ὄρεων—γίνεται ὑπὸ τοῦ Πausανίου ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Δέκα πέντε σταδίους πρὸς τὸν Ταύγετον ἀπέχετο τοῦ Ἐλευσίνιου τὸ Λαπίθειον, πλησίον αὐτοῦ τὸ Δέρειον, ὅπου ὑπῆρχεν ἀγάλμα τῆς Δερατίδος Ἀρτέμιδος, καὶ πηγὴ ὀνομαζομένη Ἀνονος. Μία σειρά ἀρχαιοτήτων, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν εἰς τὰ Ἀνώγεια, ἡ θέσις τῶν ὁποίων ἀνταποκρίνεται εἰς τοὺς 15 σταδίους (ὁ Prott μάλιστα ὀμιλεῖ καὶ περὶ ὀνοματολογικῆς σχέσεως—Ἀνονος, Ἀνώγεια), συμπεριλαμβανομένων ἐνὸς Αἰγινητικοῦ στατήρος, εἰδωλίων, ἀλλὰ καὶ τάφων με ἐλληνιστικὴν κεραμικὴν εἰς τὴν νοτίως τοῦ χω-

ρίου χαράδραν, τοὺς ἐρευνητὰς ὤθησαν νὰ τοποθετήσουν ἐδῶ τὸ Λαπίθειον.

Εἰς τὸ ἱερόν τῆς Ἀρτέμιδος Δερατίδος παραλείπει ὁ Πausανίας νὰ σημειώσῃ ὅτι ἐτελεῖτο ἀγὼν, καλούμενος ἀκαλαοῖδιον, καὶ ὅτι ἤδοντο ὕμνοι, καλούμενοι ἀκαλαβῶται, ὅπως πιθανώτατα ὁ ἀνέγραψεν ὁ Σωσίβιος (πβ. Πούχ. Κ 379, 409). Πρὸς τοῦτοις σημειωτέα καὶ τὰ παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ: Ἀδέρα, τόπος Λακωνικῆς. Τὸ ἐθνικὸν Δεραῖος ἢ Δερατίης, ἀφ' οὗ Δερατίδος Ἀρτέμιδος ἱερόν. Καὶ τὸν δῆμον Δειράδας φασὶ καὶ τοὺς δημότας Δειραδιώτας ἀπὸ τινος ἤρωος». Ἀμφότερα ἐπομένως τὰ πόλισματά εἶχον οἰκιστὰς ἤρωας.

Νοτιώτερον καὶ τελευταῖον πόλισμα εἰς τὴν περιοχὴν, ἀπέχον εἴκοσι σταδίων τῶν προμηνημονευθέντων, ἀναφέρει ὁ Πausανίας τὰ Ἀρπλεια, δίδων συγχρόνως καὶ τὴν μοναδικὴν δι' αὐτὰ πληροφορίαν, ὅτι ἐξετείνοντο μέχρι τῆς πεδιάδος. Ἡ θέσις ταύτης εἰς πρὸς τὸ Ξηροκάμπι, ὅπου εὐρέθησαν διάφοροι ἀρχαιοτάτες (καὶ ἐξ ὀψιδιανῶν, ὅπως εἰς τὸ Βαφιό), φολασόμενα εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Σπάρτης.

§ 2. Ἡ ἔρευνα τῆς περιοχῆς.

Ὁ W.M. Leake εἶναι, ὅπως καὶ διὰ τὴν ὑπόλοιπον Λακωνίαν, ὁ πρῶτος συστηματικὸς ἐρευνητής. Τὸ 1864 ὁμοίως ἀνεθεώρησε τὰ συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα ἐξήγαγε μετὰ ἀπὸ ἐπιτόπιον ἔρευναν τὸ 1805 καὶ ἐδημοσίευσεν τὸ 1830. Πάντως ἐπέδρασεν εἰς τοὺς ἐπομένους μελετητὰς, μετὰ τῶν ὁποίων ἐπιφανέστεροι ἦσαν ὁ E. Curtius (1852) καὶ ὁ C. Bursian (1868 - 1872). Μίαν ἐπιτομὴν τῶν ἀπόψεων τῶν καλαιωτέρων ἐρευνητῶν δύναται κανεῖς νὰ εὕρῃ εἰς τὸν ὑπομνηματισμὸν τοῦ Πausανίου ὑπὸ τοῦ J. G. Frazer (III, 1913, σσ. 363 - 365).

Εἰς νέαν φάσιν εἰσῆλθεν ἡ ἔρευνα μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ τάφου καὶ τῶν κτερισμάτων εἰς τὸ Βαφιό ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Χρ. Τσουντα (1889). Ἡ περιγραφή τοῦ Τσουντα παραμένει μοναδικὴ διὰ τὸν τάφον, δεδομένου ἄλλωστε ὅτι ἔχει πλέον ἀρκετὰ καταστραφῆ. Δὲν πρέπει νὰ παρασιωπηθῇ ἐδῶ καὶ ὅτι καὶ τοπογραφικῶς ἠρέυνησεν ὁ Τσουντας τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν μέχρις Ἀρκινῶν καὶ Γοράνων.

Ἡ τοπογραφικὴ ἔρευνα ὁμοίως ἀνανεοῦται μόνον μετὰ τὸν Π. von Prott, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνος μας (1904), με μίαν ρηξικέλευτον διάθεσιν ἐμελέτησε τὴν περιοχὴν. Ἡ διάθεσις του ὁμοίως αὐτῇ ἀπεδείχθη ἀπὸ τοὺς ἀκολουθήσαντας μελετητὰς τοῦλάχιστον ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ἐξαγωγὴν συμπερασμάτων. Εἰς τὸν Prott ὀφείλεται ἡ ἀνέυρεσις τοῦ Ἐλευσίνιου εἰς τὰ Καλύβια Σοχᾶς. Ὁ ἐπόμενος ἐρευνητής ἦτο ὁ K. A. Ρωμζιός (1909), ὁ ὁποῖος

ώφελήθη μὲν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τοῦ Prott ὡς πρὸς τὸ Ἐλευσίνιον, ἐστηρίχθη ὁμως εἰς ἄλλας του εἰκασίας καὶ ὠδηγήθη εἰς ἐπισηφελή συμπεράσματα (λ.χ. Εὐόρας - Πλατυβοῦνι κ.ά.). Ὁ H. Ormerod εἰργάσθη μεθοδικὰ τὸ 1910 καὶ ἐπὶ τῆς τοπογραφίας τῆς περιοχῆς εἰς τὰ πλαισια τοῦ ἀρχαιολογικοῦ προγράμματος τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς, συγχρόνως δὲ ἐγένετο ἀνασκαφῆ εἰς τὸ Ἐλευσίνιον τῶν Καλυβίων ὑπὸ τοῦ Dawkins.

Αἱ ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς περιοχῆς εἶναι ἐλάχισται, προερχόμεναι κυρίως ἀπὸ τὸ Ἐλευσίνιον τῶν Καλυβίων. Περί τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ὠμιλήσαμεν ἤδη. Ἡ παράδοσις τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς ἔχει μίαν μικρὰν ἱστορίαν συγκριμιμμένως, τὴν ἀντέγραψε πρῶτος ὁ Fourmont, ἀλλ' εἰς τὰ χαρτιά του τὸ ἀπόγραφόν τῆς ἐνεπλάκη εἰς τὸ τμήμα τῶν τετρακτιῶν ἐπιγραφῶν, καὶ τοιουτοτρόπως ὁ Boeckh τὴν ἐξέδωκεν ὡς τοιαύτην (SIG 1511). Τὴν ἐπιγραφὴν εἶδεν ὁμως εἰς τὴν θέσιν τῆς ὁ Prott καὶ δι' αὐτὸ ὁ Kohle τὴν περιέλαβεν εἰς τὰς λακωνικάς. Ὡς πρὸς τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Ἐλευσινίου ὁμως ἐπικρατεῖ μία κάποια ἀσάφεια εἰς τὸν οἰκεῖον τόμον τῶν Inscriptiones Graecae, ὅπως ἐδειξεν ὁ Cook, ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τὴν σάντομον ἐξέτασεν τῆς περιοχῆς, ἐδημοσίευσε καὶ νέας ἐπιγραφὰς ἐκ τοῦ Ἐλευσινίου τῶν Καλυβίων. Τὰς ἐπιγραφὰς ἐπανεξήτασε δύο ἔτη ἀργότερον (1952) ὁ M. N. Tod.

Σταθμὸς ὁμως διὰ τὴν προϊστορικὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς ὁμοῦ μετὰ τῆς ὑπολοίπου Λακωνίας, εἶναι ἡ δημοσίευσις τῆς ἐρεῦνης τῶν Helen Waterhouse καὶ R. Hope Simpson (1960). Ἐδῶ ἐξετάζονται λεπτομερῶς αἱ προϊστορικαὶ θέσεις Παλαιοपुरγί - Βαφειῶ, Ἁγιος Βασιλειος. Σπουδαία ἐπίσης εἶναι ἡ ἐπακολουθοῦσα μικρὰς δυστυχῶς ἐκτάσεως ἔρευνα τοῦ τότε ἐφόρου ἀρχαιότητων (1961/2) Χρυσ. Χρήστου εἰς τὰ Κατσουλέικα («Ἀνοχώριον»).

§. 3. Αἱ προϊστορικαὶ θέσεις.

Ἐξ ὧν ἐλέχθησαν ἀνωτέρω γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ νεωτέρα ἔρευνα ἐστρεψε τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τρεῖς μυκηναϊκὰς θέσεις τῆς περιοχῆς, εἰς τὴν θέσιν τὴν ἔχουσαν ἐπίκεντρον τὸ Παλαιοपुरγί - καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ τὸ Βαφειῶ, εἰς τὸν Ἁγιον Βασιλειον καὶ εἰς τὰ Κατσουλέικα.

Τὸ Παλαιοपुरγί εὐρίσκειται ἀπέναντι ἀκριβῶς καὶ πρὸς νότον τοῦ λόφου τοῦ Βαφειοῦ, ὅπου εὐρίσκειται καὶ ὁ περίφημος τάφος, εἰς ἀπόστασιν δὲ 200 - 300 μέτρων. Εἶναι ἡ μεγαλύτερα εἰς ἔκτασιν μυκηναϊκὴ θέσις τῆς Λακωνίας καὶ μία ἀπὸ τὰς μεγαλύτερας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ λόφος

δεσπόζει εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς κοιλάδος, ἦτο δὲ, ὡς εἶπομεν, τὸ ἐπίκεντρον τῆς θέσεως. Πλὴν τῶν ὀστράκων, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουσι ἀπὸ τὴν Πρωτοελλαδικὴν καὶ τὴν Μεσοελλαδικὴν ἐποχὴν καὶ καλύπτουσι ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν Ἑσπεροελλαδικὴν, καὶ διὰ τῆς θέσεως τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν ν' ἀναπαραστήσῃ κανεὶς τὴν βαθμιαίαν ἐποίκησιν τοῦ λόφου, εὐρέθησαν κατὰ τὴν ἔρευναν καὶ ἴχνη λιθίνων οἰκοδομημάτων. Μάλιστα οἱ ἐρευνηταὶ πιστεύουσι, ὅτι ἡ συστηματικὴ ἀνασκαφὴ τοῦ λόφου θὰ φέρῃ εἰς φῶς ἐν ἀνάκτορον ἢ τοῦλάχιστον ἐν μέγαρον, ἰκανῶν διαστάσεων. Εἰς τὸ Παλαιοपुरγί καὶ εἰς τὴν πέριξ αὐτοῦ ἔκτασιν τῶν 200.000 τ.μ., τὰ ὁποῖα φέρουσι τὰ ὄστρακα, τοποθετεῖται ἡ Φᾶρις.

Ὁ χώρος, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου εὐρίσκειται ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, κεῖται νοτιοανατολικῶς τῆς διασταυρώσεως τῆς δημοσίας ὁδοῦ Σπάρτης - Γυθείου καὶ τῆς ὀδηγοῦσης εἰς τὸ Ξηροκάμπι. Τὰ ἄφθονα ὄστρακα δεικνύουσι μίαν μυκηναϊκὴν θέσιν, ἡ ὁποία ἐκάλυπτε ὀλόκληρον τὸν λόφον τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ τοὺς χαμηλότερους νοτιοδυτικῶς του. Γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν εὐρέθησαν ἴχνη παλαιότερων τῆς μυκηναϊκῆς οἰκίσεως (ὅπως καὶ εἰς τὸ Παλαιοपुरγί), καθὼς καὶ κλασσικῶν καὶ ἑλληνιστικῶν χρόνων. Πιθανώτατα ὁ λόφος ἦτο περιτειχισμένος, ἐνῶ ἴχνη θολωτῶν τάφων εὐρέθησαν εἰς τὰς νοτίους παρυφὰς του. Ἡ θέσις ἔχει χαρακτηρισθῆ ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν τῆς ὡς ἴσης σπουδαιότητος πρὸς τὰς θέσεις τοῦ Ἀμυκλαίου, τοῦ Μενελαίου καὶ τοῦ Παλαιοपुरγίου. Ἐδῶ τοποθετοῦνται αἱ Βρυσεαί, καὶ ἔτι εἰς τὸ Κεφαλᾶρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὅπως ἐπιστεῦτο παλαιότερον, ἐσφαλμένως βεβαίως, διότι τὸ Κεφαλᾶρι, πλὴν τῆς ὁμοιότητός του πρὸς τὴν πιθανολογούμενην ἰδιότητα τῆς ἀρχαίας πόλεως, δηλαδὴ τὰς πολλὰς πηγὰς (πβ. ὁμως Ἡσυχ. Β 1255: «Βρυσαί· κρημνοί, καὶ πόλις κρημνώδης»), οὐδόλως ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Παυσανίου, διότι κεῖται βορείως καὶ ἔτι νοτίως τῶν Ἀμυκλῶν. Παρομοία ἀλλοστὲ πρὸς τὸ Κεφαλᾶρι ἰδιότης τῆς χαράδρας νοτίως τῶν Καλυβίων Σοχᾶς ὤθησε τὸν Prott νὰ ὑποθέσῃ ὅτι εἰς τὰ Καλύβια πρέπει ν' ἀναζητηθῆ ἡ θέσις τῶν Βρυσεῶν.

Σπουδαία ἐφάνη ἡ ἔρευνα τοῦ Χρ. Χρήστου εἰς τὸν χώρον τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος καὶ εἰς τὸν γειτονικὸν ἀγρὸν τοῦ Λυκούργου Βορβῆ εἰς τὸν συνοικισμὸν Κατσουλέικα. Τόσον σπουδαία μάλιστα, ὥστε νὰ προβληματισθῶν μερικὸι (καὶ ὁ Simpson, ὁ ὁποῖος εἶχε πραγματοποιήσει τὰς ἐρεῦνας εἰς Παλαιοपुरγί καὶ Ἁγιον Βασιλειον), ἐὰν ἐδῶ, εἰς τὰ Κατσουλέικα, πρέπει ν' ἀναζητηθῆ ἡ θέσις τῶν

Βρυσσών. Τὰ εὐρήματα ἦσαν ὄντως σπουδαία· εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Λ. Βορβῆ ἀνευρέθησαν ὄστρακα καὶ δείγματα κεραμεικῆς τῶν γεωμετρικῶν καὶ τῶν ὑστέρων μυκηναϊκῶν χρόνων, καθὼς καὶ μολύβδινα εἰδώλια, παρόμοια πρὸς ἐκεῖνα τῆς Ὀρθίας καὶ τοῦ Μενελαίου. Ὁ σπουδαιότερος σκοπὸς τῆς ἐρεύνης, δηλαδὴ ὁ ἐντοπισμὸς ἱεροῦ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως, ἀπέβη ἄκαρπος. Ἐβεβαιώθη ὅμως ὅτι ἡ περιοχὴ τοῦ ναοῦ ἐκατοικεῖτο συνεχῶς ἀπὸ τοὺς μυκηναϊκοὺς μέχρι καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, εἰς ἁκτὶνα δὲ μέχρι 500 μέτρων ἀνευρέθησαν ὄστρακα καὶ ἰχνη κατοικιδῶν καὶ θεμελίων. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Χρήστου, ἡ μυκηναϊκὴ αὐτῆ θέσις πρέπει νὰ συσχετισθῆ πρὸς τὰς Ἀρκίνας, ὁ τάφος τῶν ὁποίων ἀπέχει δέκα χιλιόμετρα.

§ 4. Παράδοσις καὶ ἔρευνα.

Ὅπως γίνεται ἀντιληπτὸν ἀπὸ τὰ ἐκτεθέντα, εἶναι μεγάλη ἡ σύγχυσις, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς περιοχῆς, τὴν ὁποίαν δι' ὀλίγων ἐδῶ ἐξητάσαμεν, κυρίως διὰ τὰ τεθοῦν τὰ προβλήματα τῆς νέας ἐρεύνης. Εἰς τὴν σύγχυσιν αὐτὴν κυρίως συνέβαλαν βεβαίως αἱ τοπογραφικαὶ ἀοριστολογίαι τοῦ Παισανίου. Ὅπωςδὴποτε ὁμοίως, ἡ περιοχὴ, ἡ περιγραφομένη ἐν III 20, 3 - 7, περιεκλείετο μεταξὺ τῆς Φελλίας, τοῦ Εὐρώτα, τῶν προβούων τοῦ Ταυγέτου καὶ τῆς νοτίας ἐσχατίας τῆς κοιλάδος, μετὰ τὸ Ξηροκάμπι καὶ τὰ Κατσουλεῖκα.

Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ὑπῆρχον κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἀπ' ἐνὸς μὲν ἡ ἀνάμνησις τῆς ὑπάρξεως τῶν δύο μυκηναϊκῶν πόλεων Φάριδος καὶ Βρυσσῶν (μέ τὸ

τέμενος τοῦ Διδὸς Μεσσαπέως καὶ τὸν ναὸν τοῦ Διονύσου) καὶ τρία πόλισματα, τὰ ὁποῖα ἐκατοικεῖντο τότε, δηλαδὴ Λαπίθαιοι, Δέρειοι, Ἀρπλεια. Ταῦτα ἐκ τοῦ Παισανίου· ἡ ἔρευνα ἡ ἀρχαιολογικὴ τῆς περιοχῆς ἐνετόπισε τὰς ἐξῆς θέσεις: μυκηναϊκὰς εἰς Παλαιοपुरγί - Βαφειά, Ἄγιον Βασίλειον, Κατσουλεῖκα· ἀρχαϊκὰς καὶ ἐξῆς εἰς Ἀνώγεια, Ξηροκάμπι (ἡ γέφυρα εἶναι πιθανῶς ἐλληνιστικῶν χρόνων) καὶ Ἄγιον Νικόλαον (500 μ. βορείως) τοῦ χωρίου Ἀρκασαῖδες.

Ἐκ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως αὐτῆς τῶν γραμματικῶν καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν εἰδήσεων, ἀντιλαμβάνεται τις ὅτι αἱ πιθανώτεραι θέσεις διὰ τὰς δύο φημισμένας πόλεις τοῦ ἡμηρικοῦ καταλόγου εἶναι τὸ Παλαιοपुरγί διὰ τὴν Φᾶριν καὶ ὁ Ἄγιος Βασίλειος διὰ τὰς Βρυσσῆς. Ἡ εἰς τὰ Κατσουλεῖκα ἀποκαλυφθεῖσα σπουδαία θέσις πρέπει ν' ἀποκλεισθῆ διὰ τὰς Βρυσσῆς, ἐπειδὴ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν τοπογραφίαν τοῦ Παισανίου. Ἐξ ἄλλου εἶναι δυνατὸν ἐδῶ νὰ ἐκκεῖτο μία ἄλλη πόλις, τὴν ὁποῖαν παραλείπει νὰ μνημονεύσῃ ὁ περιηγητῆς, ὅπως ἔπραξε καὶ διὰ δύο ἄλλας πόλεις, τὴν Ἀσίνην καὶ τὴν Λιγίλαν εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου.

Πάντως, λεπτομερῶς τὰ σοβαρὰ ὄντως προβλήματα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς τοπογραφίας τῶν δύο λαμπρῶν αὐτῶν λακωνικῶν πόλεων ἐξετάζομεν εἰς ἰδιαιτέραν μελέτην, ἡ ὁποία ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Ἀθῆναι

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΤΑΪΦΑΚΟΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Κύριε Κατσουλάκο,

Ἔλαβα τὸ τεῦχος «ΤΟ ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ» τῶν μηνῶν Ἰουλίου-Νομβρίου 1974 καὶ ἀνέγνωσα τὴν διατριβὴν τοῦ Διευθυντοῦ κ. Δ. Βαγιακάκου, τὴν σχετικὴν μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ξηροκαμπίου καὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως «Φᾶρις».

Παλαιότερον, ὅταν εἶχα ἀγοράσει τὴν σειρὰν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ δὴ τῆς περιηγήσεως τοῦ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ, εἶχα ὀλίγον ἀσχοληθῆ μὲ τὸ ὡς ἀνωτέρω θέμα καὶ ἰδιαιτέρως προσεπάθησα νὰ σχηματίσω μίαν γνώμην εἰς ποῖον πιθανὸν σημεῖον ἢ τοῦ πλησίον ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις ΦΑΡΙΣ.

Φυσικά, λόγῳ τῆς ὁπὸ τοῦ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ συνοπτικῆς περιγραφῆς τῆς τοποθεσίας δὲν ἠδυνήθη νὰ καταλήξω εἰς κάποιον συμπέρασμα.

Πάντως, σήμερον, μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν ἀπάντων τῶν περὶ Φάριδος σχετικῶν ὑπὸ τοῦ

κ. Δ. Βαγιακάκου, ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω, τὰ ὡς κατωτέρω ἀναφερόμενα, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι πιθανόν ταῦτα νὰ δώσουν ἐν στοιχείῳ ἐπὶ τοῦ θέματος, ἕτοι:

α) Ὁ ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ἐν συνεχείᾳ τοῦ κειμένου τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται εἰς τὸ «ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ», ἀναφέρει καὶ τὴν φράσιν: Ἔστι δὲ ἐν τῷ πεδίῳ Διδὸς Μεσσαπέως τέμενος καὶ τὸ ὁποῖον ἐν μεταφράσει ἀποδίδεται ὅτι: «εἰς τὴν πεδιάδα εἶναι τέμενος τοῦ Διδὸς Μεσσαπέως».

Ἐκ τῆς φράσεως ταύτης καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ περιγράφει τὴν περιοχὴν ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Φάριδος, συνάγεται ὅτι ἡ Φᾶρις δὲν ἦτο εἰς τὴν πεδιάδα ἀλλὰ κάπου ὑψηλότερον καὶ ἔχει πάντως εἰς πεδιάδα, διότι εἰς τὴν πεδιάδα ἦτο ὁ ναός, γεγονός τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν καὶ ἐκ τῆς ἐτέρας φράσεως ἀποτρεπομένη δὲ ἀπὸ τῆς Φελλίας πρὸς δεξιὰν

ή πρὸς τε ὄρος τὸ Ταύγετον ἔστιν ὁδός», ὡς ἐκ τῆς ὁποίας, δευτέρας φράσεως δίδονται τὰ στοιχεῖα ὅτι ἡ Φᾶρις πρέπει νὰ εὕρισκετο εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ταύγετου.

Καὶ τοῦτο διότι δὲν ἦτο δυνατόν ὁ ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ νὰ εὕρισκετο μακρὰν ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Ταύγετου καὶ νὰ ὀμιλῇ, ἀφ' ἑνὸς μὲν περὶ ναοῦ κειμένου εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ περιγράψῃ ὁδὸν τοῦ Ταύγετου ἀπὸ σημείου εὐρειακομένου μακρὰν τῆς ἐν λόγῳ ὁδοῦ.

Πάντως ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦτου δὲν παραλείπεται ν' ἀναφερθῇ τὸ ὑπὸ τοῦ ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ ἀναφερόμενον εἰς τὰ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ του βικεφ. 5ον, παρ. 1, ὅτι εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ταύγετου, πρὸς τὰ μεσόγεια, κεῖται ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀμύκλαι, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχει τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἡ Φᾶρις, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ τοιοῦτο τῆς παρ. 4 τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, κατὰ τὸ ὅποιο οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἡρακλειδῶν, διήρσαν τὴν χώραν εἰς 6 μέρη καὶ ἔκτισαν εἰς κάθε ἓνα μίαν πόλιν.

Τὸ ἐν τῶν μερῶν τούτων, μὲ πρωτεύουσαν τὰς Ἀμύκλας ἐχωρίσθη καὶ ἐδόθη ὡς δῶρον εἰς ἐκεῖνον πού τοὺς εἶχε παραδώσει τὴν Λακωνικὴν. Ἐπειτα ἐξέλεξαν τὴν Σπάρτην διὰ νὰ τὴν κάνουν ἔδραν τῶν κ.λ.π. καὶ μετεχειρίσθησαν τὴν Φᾶριν ὡς ἔδραν τῶν δημοσίων ἀρχῶν, ὡς παρέχουσαν ἀσφάλειαν ἀπὸ πάσης ἐπιδρομῆς ἔξωθεν. Ἀλλὰ ἀφοῦ οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ τεχνικῆς τινὸς ὀχυρώσεως τῆς Φάριδος, κατὰ τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον ἐκτίσθη, θὰ πρέπει νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα, ὅτι αὐτὴ αὕτη ἡ τοποθεσία, εἰς τὴν ὅποιαν ἐκτίσθη, παρεῖχε τοιαύτην ἀσφάλειαν καὶ ὅτι ὡς τοιαύτη θὰ πρέπει ν' ἀναζητηθῇ τοποθεσία εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ταύγετου, ὁ ὅποιος ἐξησφάλιζε τοῦλάχιστον τὰ νῦα τῶν ἐν αὐτῇ ἀμυνομένων πολεμιστῶν.

β) Σχετικῶς μὲ ὁδὸν πρὸς τὸν Ταύγετον ἔχω ν' ἀναφέρω τὰ ἑξῆς :

Εἰς τὴν ὁδὸν πρὸς Κουμουστᾶν καὶ ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπὸ τὴν σημερινὴν δεξαμενὴν, τὰ παλαιὰ χρόνια ἦτο εὐκόλον νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς ὅτι εἰς πλείστα σημεῖα ἡ ὁδὸς ἐσχηματίζετο διὰ τῆς κοπῆς τοῦ βράχου, καθέτως καὶ ὀριζοντιῶς, διὰ σμίλης, γεγονός τὸ ὅποιον προϋποθέτει ὅτι αὕτη εἶχε κατασκευασθῇ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν ὑπάρχουν σήμερον τοιαῦτα σημεῖα, διότι, ὡς ἐνθυμούμαι κατὰ τὸ ἔτος 1929 - 1930 ἐγένετο διαπλάτυνσις τῆς ὁδοῦ διὰ νὰ δύνανται νὰ ἀνέρχωνται φορτηγὰ αὐτοκίνητα εἰς τὰ ἐκεῖ νταμάρια, πάντως τοιαῦτα σημεῖα ὑπῆρχον ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ ΔΙΑΒΟΛΑΥΤΙΚΟ καὶ ἀκριβῶς ἀνωθεν τῆς ΣΓΟΥΡΝΙΤΣΑΣ.

Ἐπίσης λόγῳ τῆς διαπλάτυσεως τῆς αὐτῆς ὁδοῦ κατεστράφη παρεμφερές σημεῖον, δηλαδὴ τῆς κοπῆς τοῦ βράχου διὰ σμίλης, εἰς τὴν στροφὴν τῆς ὁδοῦ, πλησίον εἰς τὰ νταμάρια καὶ πού παλαιὰ τὸ λέγαμε ΛΑΓΑΝΑ.

γ) Ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ ΔΙΑΒΟΛΑΥΤΙΚΟΥ καὶ διὰ τὸ ὅποιον οὐδὲν ἀναφέρεται, ἐν συσχέτισι πρὸς τ' ἀνωτέρω, εἶναι δυνατόν νὰ συναχθῇ ὡς λογικὸν ἐν συμπερασμῷ, ὅτι ὁ ἀγωγὸς αὐτὸς τοῦ νεροῦ ὃς ἦτο χρήσιμος, διὰ περιοχὴν κειμένην οὐχὶ μακρὰν ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Ταύγετου καὶ ὀπωσδήποτε ἔχι διὰ τοποθεσίαν τῆς πεδιάδος καὶ εἰς τὴν ὅποιαν, σήμερον, τοῦλάχιστον ὑπάρχει νερὸ εἰς μικρὸν βάθος.

δ) Μὲ βάσιν τ' ἀνωτέρω ἀναφερόμενα καὶ δεδομένου ὅτι ἀπὸ τοῦ Ξηροκαμπίου μέχρι Ἀνωγελίων ἔχουν γίνεαι τεράστια κατολισθήσεις χωμάτων καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι μέχρι σήμερον οὐδὲν μνημεῖον ἀνευρέθη, τὸ ὅποιον ὃς ἦτο δυνατόν νὰ προσδιορίσῃ τὴν ὑπαρξίν τῆς πόλεως Φᾶρις, εἶναι πιθανὸν τὰ ἐρείπια ταύτης νὰ εὕρισκωνται κάθωθεν τῆς περιοχῆς ἡ ὅποια ἄρχεται ἀπὸ τὸ Ξηροκάμπι (Μυλοβάγεννα) μέχρι τῆς Παλαιοπαναγιᾶς καὶ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς περιοχῆς τοῦ Νεκροταφείου τοῦ Ξηροκάμπου, διότι μέχρι ἐκεῖ ὑπάρχουν χώματα προερχόμενα ἀπὸ κατολισθήσεις.

ε) Πάντως, μὲ βάσιν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐκτίζον τοὺς ναοὺς εἰς ἐμφανεῖς θέσεις καὶ ἐπὶ πλέον μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ τοὺς κατέστρεφον ἢ ἐπὶ τῶν θεμελίων των ἐκτίζον χριστιανικοὺς ναοὺς, ἐρωτᾶται μήπως δύναται νὰ γίνῃ συνδυασμὸς ὅτι εἰς τὸν τόπον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Βασιλείου πιθανὸν νὰ ὑπῆρχεν ὁ ναὸς τοῦ Διὸς τοῦ Μεσσαπέως καὶ ἐὰν φυσικὰ ὁ Πausanias εὕρισκόμενος εἰς τὴν ΦΑΡΙΝ, θὰ εἶδε τὰ ἐρείπια του.

Εὐχαριστῶν,

Διατελῶ μετὰ τιμῆς
ΑΛ. ΛΕΟΝΤΑΡΙΤΗΣ

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΣΤΟΥΜΠΟΣ

Ὁ Στρατῆγης Στοῦμπος γεννήθηκε σὴν Κουμουστά περὶ τὸ 1790. Ἦταν γενναῖος, ψηλὸς καὶ δυνατὸς.

Γιὰ νὰ φτειάξουν τραγουσα (κάπα) στὰ μέτρα του, ἐνῶ γι' ἄλλους φτάνανε τέσσερα φύλλα ράσου, γι' αὐτὸν χρειάζοντανε πέντε.

Λένε ἐπίσης ὅτι εἶχε σηκώσει ἕνα γαϊδούρι φορτωμένο μὲ τὰ σακκούλια τῆς στρουγάς καὶ τὸ πήγε 100 μέτρα.

Τὸ γαϊδούρι ἦταν κάποιου Σολωμοῦ (Μαστροβασιλάκου), μὲ τὸν ὅποιο εἶχε βάλει στοίχημα καὶ τὸ κέρδιζε. Ἦταν ἐπίσης ἄριστος σκοπευτῆς. Μὲ τὸ καριοφίλι του τὴν Παρασκευὴ τῆς Λαμπρῆς στὴ Γόλα, χτύπησε τρεῖς φορές αὐτὰ πού εβάζαν στὸ σημάδι "Ἕλληνας καὶ Τούρκοι. Τοῦτο ὅμως δὲν καλοφάνηκε στοὺς Τούρκους κι εἶπαν νὰ τὸν ξεκάμουνε. Κάποιος ὅμως χριστιανὸς τὸ πῆρε εἰδηση καὶ τοῦ 'πε νὰ φύγη, κι ἔφυγε. Μετὰ, πάλι, ἀπὸ λίγες μέρες οἱ Τούρκοι, ἔχοντας πάρει τὴν ἀπόφαση νὰ τὸν ἐξοντώσουν, πήγαν στὸ Μαργέλλι, ἐκεῖ πού στάνεσαν οἱ Στουμπαῖοι, νὰ τὸν σκοτώσουν· δὲν τὸν βρῆκαν ὅμως καὶ τοῦ πῆραν, γιὰ νὰ τὸν ἐκδικηθοῦν, τὰ γίδια. Κάμανε κατὰ τὰ Παλιοπαναττικὰ. Στοῦ Κούμπαρη ἀπάνου τοὺς πρόφτασε. Τοὺς ἀρχίζει στὸντουφεκίδι. Κάθε καριοφιλιὰ καὶ Τούρκος καὶ τοὺς τὰ παίρνει τὰ γίδια. Μιὰ καὶ δυὸ μὲ τὰ ζωντανά του ἔγειρε πίσω ἀπὸ τὸν Ταύγετο, στὴ Μάνη, σὲ κάτι συγγενεῖς του. Ἐκεῖ πέρασε τὰ νεανικὰ του χρόνια.

Ὅταν κηρύχτηκε ὁ Μεγάλος Ἀγὼνας, πῆρε τὰ ὄπλα ἀπὸ τοὺς πρώτους. Ἀρχηγὸς μιᾶς ὀμάδας Κουμουστιωτῶν πολέμησε σ' ὅλες τίς μάχες τῆς Πελοποννήσου καὶ διακρίθηκε γιὰ τὴν παληκαριά του καὶ τὴν ἀντοχή του. Τὸ παρακάτω πιστοποιητικὸ τὸ βεβαιώνει :

Πιστοποιητικὸν

Οἱ ὑποφαινόμενοι πιστοποιοῦμεν ὅτι ὁ Εὐστράτιος Στοῦμπος ἐκ τοῦ χωρίου Ξηροκάμπι τοῦ Δήμου Φαρίδος τῆς Λακεδαιμονίας, ἅμα ὁ κατὰ τὸ 1821 ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἱερὸς ἡμῶν ἀγὼν ἐξεργάγη, δράζας τῶν ὄπλων καὶ λαβῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του μέρος συγγενῶν καὶ συγχωρίων του κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς (Μπουλουζῆς) εἰς τὸ ἑλληνικὸν στράτευμα καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ τότε ἀρχηγοῦ τῶν Λακεδαιμονίων Π. Γιατράκου καὶ παρευρέθη εἰς τὰς κατὰ τῶν

ἐχθρῶν γενομένας μάχας, ἐπὶ τῆς πολιορκίας Τριπόλεως, εἰς Βέρβεννα, Βαλτέτζι, Δολιανὰ κ.λ.π. μέχρι τῆς ἀλώσεως τοῦ φρουρίου αὐτῆς. Εἰς τὰς πολιορκίας κατὰ τῆς Κορίνθου, Ναυπλίας καὶ Πατρῶν, εἰς δὲ τὴν τῆς Ναυπλίας ἐπληρώθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐθεραπεύθη παρὰ τοῦ ἀνωτέρου ἀρχηγοῦ του, κατὰ τοῦ Δράμαλη εἰς Ἀργὸς καὶ Δερβενάκια μέχρι τῆς καταστροφῆς του, εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ μεσσηνιακοῦ φρουρίου κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἐντοπίων γενομένας πολιορκίας καὶ κατὰ τῶν Ἀράβων εἰς τὰς ἐξωθεν Κορώνης καὶ Νεοκάστρου μάχας, εἰς Ἀβαρίνους, Δυράχι, Δαβιάς καὶ Μεχμέταγα τῆς Τριπόλεως καὶ ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐν Μπαρδουνοχωρίοις καὶ Πολυαράβω τῆς Λακεδαιμονίας. Ὁ Ἕλλην αὐτὸς ὑπέρτερος στρατιωτικῶς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος μὲ γενναῖότητα, ἱκανότητα, ἐνθουσιασμόν καὶ ἀμεμπτον διαγωγὴν, ὑπακούων καὶ ἐκτελῶν προθύμως τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων του καὶ ὅτι δὲν ἔλαβεν εἰσέτι καμμίαν περὶ τούτου ἀμοιβήν. Διὸ πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἀνωτέρω καὶ κατ' αἰτήσιν αὐτοῦ τῷ δίδομε τὸ παρὸν πιστοποιητικὸν ἵνα τῷ χρησιμεύῃ ἔθνα δεῖ πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν δικαιοματίων του καὶ ὑποφαινόμεθα.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 30 Μαΐου 1846.

Π. Μαυρομιχάλης, Π. Γιατράκος, Κανέλλος Δεληγιάννης

Χρῆστος Π. Στοῦμπος

ΟΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Μεγάλη, ὅπως πάντοτε, ἐπιτυχία ἐσημείωσαν οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Γυμνασίου μας στίς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις. Συγκεκριμένα ἐπέτυχαν οἱ κάτωθι : Δουκόγιαννης Ἀντώνιος εἰς Ἀνωτ. Ἐμπορικὴν, Παρασκευοπούλου Παν. εἰς Βιομηχανικὴν, Παναγᾶκου Εὐδοκία εἰς Νομικὴν, Λαμπριανάκου Παν. εἰς Φαρμακευτικὴν, Καψάλης Χρῆστος εἰς Νομικὴν, Κατσουλάκος Σταῦρος εἰς Φιλοσοφικὴν (Ἀγγλ. Τμῆμα) καὶ Κουμουτσιδης Δημ. εἰς ΚΑΤΕ.

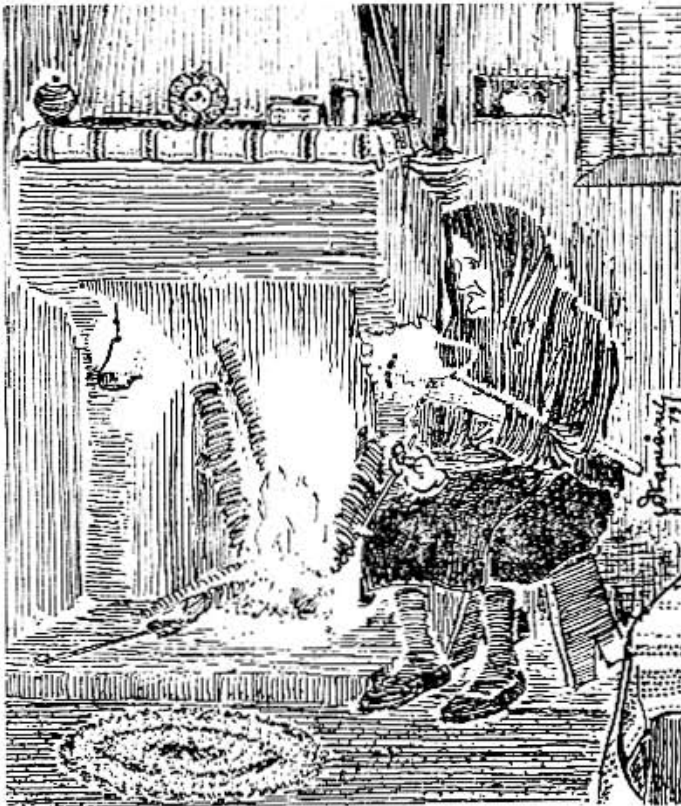
Ἡ κατοικία στὰ χωριά μας

Συνεχίζοντας τὸ σημειώμα μας γιὰ τὴν κατοικία στὰ χωριά μας—σημείωμα πὸ ἀρχικὰ εἶχε σὰν θέμα μερικὰ οἰκολογικὰ προβλήματα πὸ τελευταῖα ἄρχισαν νὰ δημιουργοῦνται ἐκεῖ σὲ συνάρτηση μὲ μιὰ ἀναφορὰ στὶς λύσεις πὸ εἶχαν δώσει οἱ πατέρες μας σὲ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ προβλήματα· σημείωμα ἀρθρωτό, μιὰ πὸ περιέλαβε τελικὰ κάθε στοιχείο, κατασκευαστικό, λειτουργικό, ἔθιμικό, ἱστορικό, ὀνοματολογικό, πὸ ἔχει σχέση μὲ τὴν κατοικία στὰ χωριά μας—μετὰ τὴν χρονολογικὴ ταξινόμησή της σὲ τρεῖς «γενεές», τὴν περιγραφή της ἐξωτερικά, τὴν

τισμό, προχωροῦμε περιγράφοντας καὶ καταγράφοντας.

Β

Ὁ προσανατολισμός—ὅπως εἶδαμε—γιὰ τὶς κατοικίες τῆς πρώτης «γενεᾶς» καθωρισμένος. Μονόροφος ἢ ἡμιδιώροφος, λόγω τοῦ ἐπικλινοῦς τοῦ ἐδάφους, καμμιά φορὰ διώροφος. Γιортὴ γιὰ τοὺς πατέρες μας ἡ μέρα πὸ ἄρχιζαν νὰ ἀσηκῶνουν ἀγκωνάρι: ἀγιασμός καὶ λουλούδια «ἀπ' τοῦ Σταυροῦ», εὐχές «καλοστερέωτο», νομίσματα ἢ μιὰ πέτρα στὰ θεμέλια καὶ κόκκορας ἢ ἄρνι «θυσία» μὲ τὸ σφυρί. Χαρακτηρι-

Στὸ «παραγώνι»· ἡ θεια - Ποτοῦ ἀπ' τὴν Πολοβίτσα

ἀναφορὰ στὴ διαρρύθμιση καὶ τὰ κύρια χαρακτηριστικά της, καὶ μιὰ ἀναφορὰ στὴν ἐλευστικότητα καὶ τὰ «ὀργανικά» στοιχεία τῆς πὸ παλιᾶς κατοικίας, πὸ τὴν βοηθοῦσαν νὰ ξεπεράσει τὶς ἀδυναμίες της λόγω ἀπουσίας τῶν συγχρόνων ὕλικῶν καὶ τὶς περιορισμένες δυνατότητες τῆς ἐποχῆς της γιὰ θέρμανση καὶ κλιμα-

στικό καὶ ἐνδεικτικό μαζί τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου τῶν «παλιῶν», ἀλλὰ καὶ τῶν δεσμῶν τους μὲ τὴν «γωνιά» τους καὶ τῆς δυσπραγίας τους τὸ παρακάτω: «ὅταν καιγόταν κάποιο σπίτι τὸ ἔχτιζαν ἀμέσως (!) ὅλοι οἱ συγχωριανοί· κατὰ τὸν πατέρα μου «ἄβρος, τρύγος... καὶ χτίσιμο σπιτιοῦ». Στὰ θεμέλια στρώνονταν μεγάλοι καὶ

χοντροί κορμοί, κάρυνοι ή δέντρινοι, για να «πατήση» πάνω το τοιχείο—πρωτόγονο σινάξ, δυστυχώς, όμως όχι και αιώνιο.—«Ράμμα» για το «γωνιάσμα» και για να «κατεργάζονται» οι μαστόροι πάνω στα ζύγια: «παραγκώνια» για τ' άγκωνάρια και «κίονια», «ζόμπολα» ή «γεμίδια», «τσιτάδια», «στούμποι» για το «ντουβάρη»—και παράπονα διαρκώς οι λαγκαδιανοί στην «κυρά», γιατί το κανάτι με το κρασί ήταν ... τρύπιο. Μερικές φορές «έζωναν» το σπίτι γύρω - γύρω με μιά - δύο «ξύλοδεσιές»—σινάξ κι' έδω— άλλοτε μικρές κάθετες «σιδεροδεσιές» στερέωναν επικίνδυνα σημεΐα.

Οι καμάρες, από προσεκτικά επιλεγμένες και με επιμέλεια ταιριασμένες πέτρες στρώνονταν με «κουρασάνη»—από ασβέστι και τριμμένο κεραμίδι—, όπως και οι «ληνοί» υπήρχε και ή «μπουρτσουλιάνα» από ασβέστι, κεραμίδι και άμμο για τις «δέσεις», μιά και «έπτηξε» γρήγορα (!). Στο ύψος του πατώματος στερεωνόταν ο «(ν) ταύρος»—δύο για τα μεγάλα σπίτια— κορμός λεύκινος που δεν σαπίζει όταν δεν βρέχεται, και πάνω του τα «ψαλίδια» και τα «πατόξυλα» σε κάποιο σημείο ή «καταρράχτης» που κατέβαζε στο «κατώι», για ευκολία αλλά και για ασφάλεια στις ταραγμένες εκείνες εποχές. Οι πόρτες και τα «πανεθύρια» —τά παντζούρια απ' έξω— με τόξο τις περισσότερες φορές—«πελεκημένες» πέτρες και περίτεχνες σιδηροδεσιές—, άλλοτε όχι— με μονοκόμματη πέτρα ή ξύλο—. Πολλές φορές ένας τοίχος κατέληγε προς τα πάνω σε μύτη, τριγωνικός, το «κεντρί» το ίδιο και ή απέναντί του· εκεί πάνω «ακούμπανε» ή «κορφιάς», το ψηλότερο όριζόντιο δοκάρη της «σκεπής»· συνηθέστερα οι τοίχοι «τέλειωναν» επίπεδοι, όποτε από κάθε άγκωνάρι έφευγε με κλίση προς τα μέσα ή «μαχιάς» για να άκουμπήση πάνω τους ή κορφιάς· ή κάθε μαχιάς καρφωνόταν στο «χατίλι» που έζωνε το σπίτι πάνω - πάνω, στις «άστράχες»· χατίλια λέγανε ακόμα και τα ξύλα—άπομεινάρια της σκαλωσιάς στο τοιχείο .. Μετά σε στενές σανίδες, τα «πέ(ν)ταβρα» ή καλαμωτές πλεγμένες με ροδάφ(ι)νες και μουριές, στρώνονταν τα κεραμίδια, άριστα δυσθερμαγωγά, βαριά και μεγάλα για τους «άέρηδες», πλακωμένα που και που και με «τίλιες»· μήν ξεχνάμε πως και οι «μοντέρνοι» θερμοσυσσωρευτές, πυρμάχα είναι. «Κεραμιδοκάμια» υπήρχαν άρκετά, «χοριγκοκάμια» σε κάθε λόγγο. Μετά από χρόνια γινόταν στη σκεπή «ξανδιάβασμα» —έπιθεώρηση στην «καταξύλωση» (ξύλινο σκελετός σκεπής), αντίκατάσταση σπασμένων κεραμιδιών και έπαναστρώνισμο—. Στην «κορφή» πολλών παλιών σπιτιών βλέπουμε ακόμα το μπουκάλι με το

άγιασμό που έβαζαν εκεί, μαζί με ξύλινο ή λουλουδένιο σταυρό, όταν τέλειωνε ή οικοδομική εργασία· την ήμέρα εκείνη κρεμούσαν και μεταξωτές «μεσίνες»—γιατί ήταν από την Μεσσηνία—που παίρναν κατόπι οι μαστόροι, και τα γλυκά «για να νάναι γλυκισμένο» και οι εύχες «καλορριζικόν», «κάστρο» έδιναν κι έπαιρναν, όπως και το «άσήμωμα» για το καλό. Το «σιτιόφιδο» που έμπαινε πολλές φορές και φώλιαζε στο σπίτι, στις άστράχες ή σε τρύπες, δεν το σκότωναν «για να μην έρθη κακό».

(N)ταβάνη στα σπίτια της πρώτης «γενεάς» δεν υπήρχε, άργότερα, από καλαμωτή ή σανίδες, καρφώθηκε στις «κόρδες»· έτσι ή καπνός της φωτιάς που άναβε στη «φωτογωνιά» έβγαίνε από τις άστράχες ή από μιά τρύπα· σιγά - σιγά διαμορφώθηκε «ή τζάκης», με την έσοχη στη μέση του βορεινού τοίχου που την «αχρίζανε» με «χορίγκι» και όπου άναβε ή «φώκος», με τον «καπινολόγο» και τα τόσα σύνεργα, το καλαμένιο φουσερό, την «μασιά», την «τσιμπίδα» την «σιδεροστιά» για τον τέτζερη—ή τα «κακοβόλιθρα», στρογγυλές πέτρες—, και τα τσιγκέλια για το «λυχνάρι» και το κάπνισμα του χοιρινού. Το «παραγώνι» την χειμερινή περίοδο ήταν το κέντρο της οικογενειακής ζωής· ή συζήτηση, τα παραμύθια το «μπάλωμα», το «γνέψιμο», το «μαγέρεμα», ή καφές, ή «καφτούρα», και τα κάστανα στα κάρβουνα, ακόμα και ή ύπνος· ψαθιά στο πάτωμα από «βούταμο», «σαΐσματα» πάνω από γίδινες (γιατί δεν τραβούν την ύγρασία) τρίχες—περασμένα από τη «νεροτριβή» για να βγάλουνε χνούδι—και μετά «κουρελούδες» για στρωσίδια ή σκεπάσματα—όλοι «στρωματσάδα» στο «ντουσέκι» ή σε πρόχειρα κρεβάτια· το μωρό στο «μπεσίκι»—ξύλινη κούνια—.

Είδαμε πως τα πρώτα σπίτια είχαν ένα ή συνηθέστερα δύο δωμάτια—«σπίτι όσο χωρείς, χτήματα όσα μπορείς»,—το «χειμωνιάτικο» και την «σαάλα»· χωρισμένα με την «μισάντρα» από «τατουμά»—καλαμωτή και σοβά— άργότερα ένα τρίτο μικρό δωμάτιο άνάμεσα στ' άλλα, την «κάμαρα» ή «καμαρούλα»—ξενική λέξη ή από το ότι ήταν πάνω από την καμάρα(;)—· ένα μικρό διάδρομο «τόν είσοδα»· κάποτε και μιά προέκταση του σπιτιού σε σχήμα Γ, το «(ν)όντ»—«για κανα ξένο». Και μέσα ή «ανάχρα» (άνά+χρώμα;), όλο το νοικοκυριό. Στο χειμωνιάτικο, δίπλα στο τζάκι σκαμνιά, τα «κολοκούμπια»—«ανάκοντα για να σφουρίζουνε τα σκουτιά» όταν έβρεχε—,πάνω του σειρά τα «καφοκούτια»· στη μέση ή «σοφράς»—χαμηλό στρογγυλό τραπέζι για το φαγητό—κι ή «λυχνοστάτης»—ξύλινος, περίτεχνα σκαλισμένος, δρ-

θιος πάνω σέ ξύλινη ή πήλινη βάση—«θυρίδες» (έσοχές) και «χωνευτά» ντουλάπια στόν τοίχο για τά σκευή—αγουλιάρια», και «ξυλοκούταλα», «σαχάνια» (τσιγκινα πιάτα), «άπλάδες» και «μουρχούτες» πήλινες, κούπες, κουπαδέλια (φλυτζάνια) και «κουρούπια», τά «βαγιόλια» (πετσέτες φαγητού), ή «σέττα» (δίσκος για τό «τρατάρισμα»), τό «καπακλί» (ξύλινο ατάπερ(!)) μέ χωρίσματα, για μεταφορά φαγητού), ή «σίτσα» (ξύλινη σότρα) κ.ά.)· ράφια—τά «σανίδια»—πάνω από τό τζάκι για τά «γαλιώματα», και τά «καρβέλια» που τά σκέπαζαν μέ «πισκίρια», στις άκρες κασόνια για τά γεννήματα και για κάθισμα· τό νερό στά βαρέλια—πάνω στόν βαρελοχύτη—, στις «βουτσέλες»—μικρά βαρέλια·, στις «βύκες»—πήλινες, έξω από τό βορεινό πανευθαί για δροσιά—, στά «νεράσια»—άσιλιά κατσικίσια, κυρίως για τά χωράφια—, στά κανάτια από ξύλο κέδρου, για τό άρωμά του· και άπαραίτητα στήν ανατολική γωνιά τά «εικονίσματα», μέ τό φαναράκι του λαδιού, τά στεφάνια και τίς λαμπάδες του γάμου, τό λιβανιστήρι, βάγια από το «Βαγιών(ε)», λουλούδια από τόν Έπιτάφιο και βασιλικό από ατου Σταυρού. Στή σάλα, ό «γιουκος» ή «τρακάδα» μέ όλα τά «χοντρόσκουτα»—βελέτζες, άντρομίδες, «γιερ-

γάνια» (παπλώματα), παντανίες, σαλίσματα, κουρελούδες—κασόνια για τά γεννήματα και κασέλλες ή μπαούλα (φορτσέρια) για τά «σκουτιά» άλλα και για κάθισμα, στρωμένα μέ παντανίες, κίλιμα και πολύχρωμους «μποξάδες»· τραπέζι και στόν τοίχο καθρέφτης, φωτογραφίες από τήν «ξενιτιά» ή τήν στρατιωτική ζωή τών νέων, κάποιος ήρωας του 21 ή άργότερα καμιά λιθογραφία από τούς βαλκανικούς, και κεντημένες ή ύφασμένες από τίς κόρες του σπιτιού «πάντες» πάνω από τό κρεβάτι μέ τόν δαντελένιο «κρεβατόγυρο»· καναπές, κάποτε, μέ τά μεταξωτά ή τά «στόφια καναπιλίγια»· άκόμα και μεταξοσκώληκας στις «καρτέλλες»—στρογγυλές καλαμαυτές χρισμένες μέ «σβουνιά» για τό κουκούλι ή τό «πρωτάκι»—και στά «μισοφύλλια»—μεγάλες καλαμαυτές, για τό «δευτεράκι», «τριτάκι» και τής «μεγάλης»—.

Άς κατεβούμε στο «κατώι» και τήν αύλη, άς περδιαβούμε τό «βιός» του νοικοκύρη, άς περιεργαστούμε τόν «λάκκο»—άργχλιό—και άς δοκιμάσουμε άπ' τό «χερνό», τίς πασιές έληές και τά άχνιστά καρβέλια τής νοικοκυράς· στο έπόμενο σημειώμά μας όμως ...

Γεώργιος Θεοφ. Καλκάνης.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΞΗΡΟΚΑΜΠΙΟΥ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΠΡΩΤΟΥ ΔΙΜΗΝΟΥ (12-6-75 Έως 10-8-75)

Άμέσως μετά τήν έγκατάσταση των νέων Κοινοτικών Άρχων έν τή Κοινότητα Ξηροκαμπίου τή προτάσει του Πρόεδρου αούτς κ. Νικόλαου Κουμουσιώτου, διορίσθηκαν υπό τής Νομαρχίας Λακωνίας δέκα έγκριτοι πολίται τής κομπολέως μας διά τήν σύνθεσιν τής Έπιτροπής Κοινοτικής Αναπτύξεως Ξηροκαμπίου, οι όποιοι συνεκροτήθησαν εις σώμα ως κάτωθι :

- 1) Νικόλαος Κουμουσιώτης, Πρόεδρος
- 2) Γεώργιος Σταθάκος, Άντιπρόεδρος,
- 3) Δημήτριος Λάσκαρης, Γραμματέας
- 4) Δημήτριος Δικαιάκος, Ταμίας
- 5) Ιωάννης Παναγιωτουνάκος (Ίερεύς), μέλος
- 6) Νικόλαος Παπαδάκος, μέλος
- 7) Άπόστολος Μανδραπήλιας, μέλος
- 8) Άντώνιος Κουμουσιώτης, μέλος
- 9) Γεώργιος Άραχωβίτης, μέλος και
- 10) Νικόλαος Γεωργόπουλος, μέλος

Η άνωτέρω έπιτροπή, πριν ή παρέλθωσι δύο μήνες από του διορισμού των μελών τής και τής

συγκροτήσεώς τής εις σώμα, κινουμένη δραστηρίως υπό τόν Πρόεδρον αούτς και Πρόεδρον τής Κοινότητος Ξηροκαμπίου κ. Νικόλαον Κουμουσιώτην, επέτελεσεν έργον σημαντικόν, τό όποϊον έγγεννά εις όλους πλέον εκδηλον τήν αισιοδοξίαν ότι και εις τό μέλλον συνεχώς θα εκτελώνται μερίμη αούτς και έν συννενοήσει μετά των Κοινοτικών Άρχων έργα εκπολιτιστικά εις τήν Κοινότητα Ξηροκαμπίου.

Συγκεκριμένως έντός πενήτηκον όκτώ (58) ήμερών έπραγματοποίησε τά κάτωθι:

1) Συνεκέντρωσε διά δωρεών ποσόν εξήκοντα χιλιάδων (60000) δραχμών διά τήν έπίστρωσιν διά σιμέντου του δρόμου προς τό νεκροταφείον μήκους 280μ και πλάτους 3μ.

2) Έξερρίζωσεν 25 ελαιόδενδρα επί των οδών έντός του χωρίου παρακυλύοντα τήν κυκλοφορίαν.

3) Διήνοιξε δρόμον άγροτικόν εις Άρκασάδες μήκους 300μ άγοντα προς τό θημνοστάσιον

4) Διεπλάτυνε δρόμον μήκους 130μ πρὸς Ἅγιον Γεώργιον ἐντὸς τοῦ χωρίου (οἰκία Γ. Μανιατάκου—Ε. Παπαδημητρίου—Νίκης Μιχαλάκου—Ἅγιος Γεώργιος) διὰ τῆς ἀποκοπῆς φρακτῶν τῶν κήπων Ἄλ. Τεκόνη καὶ Μελ. Παπαδάκου καὶ μανδροτοίχου τοῦ κήπου Ἀποστ. Καφάλη (γωνία) καὶ Εὐστ. Παπαδημητρίου.

5) Διεπλάτυνε τὸν δρόμον Ξηροκαμπίου—Μούσγας εἰς θέσιν Λασκαρέϊκα διὰ τῆς ἐκριζώσεως ἐλαιοδένδρων Πρωκ. Πλαγιάννη, Ε. Λάσκαρη, Λυκούργου Τσάμπιρα καὶ Γ. Νικολακάκου καὶ ἀποκοπῆς μανδροτοίχων τῶν κήπων Γ. Λάσκαρη καὶ Εὐαγγ. Λάσκαρη.

6) Ἀπέκοψε γωνίαν τοῦ μανδροτοίχου τῆς κ. Σταυρούλας Π. Ἀνδρεάκου εἰς τὴν Ν.Α. γωνίαν τοῦ περιβόλου τοῦ διδασκτηρίου Ξηροκαμπίου.

7) Ἀπέκοψε τμήμα βοηθητικοῦ χώρου (χαμοκέλας) τοῦ ἱατροῦ κ. Γ. Κακαγιάννη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ διδασκτήριο Ξηροκαμπίου παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Δ. Ἀνδρεάκου.

8) Διεπλάτυνε τὸ πρῶτον τμήμα τοῦ δρόμου μεταξὺ τῶν οἰκιῶν Στ. Ξηροπόδη καὶ Θ. Μαιμάτη διὰ τῆς ἀποκοπῆς μανδροτοίχου τοῦ κήπου τοῦ κ. Κωνίου Μούτουλα.

9) Ἐκαθάρισε τὰ μεσοδιαστήματα μεταξὺ τῶν τάφων καὶ τῶν μαρμαρίνων μνημείων τοῦ παλαιοῦ νεκροταφείου (δαπάνη 3000 δραχ.) διὰ τὴν ἐπίστρωσιν αὐτῶν διὰ τσιμέντου ἢ ψηφίδων.

10) Ἰσοπέδωσε διὰ χωματοσυγκιῶν ἔργων τὸν χώρον τοῦ νέου νεκροταφείου, προκειμένου νὰ ρυμοτομηθῇ κατὰ τὰ σχέδια νεκροταφείων πόλεων.

Τὰ ἀνωτέρω ἔργα χρηματοδοτοῦνται ὑπὸ τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων δωρητῶν. Ἐκτάκτως ἔχουσι προσφέρει διάφορα ποσὰ Ξηροκαμπίται διαμένοντες εἰς Ξηροκάμπιον, Ἀθήνας καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τακτικοὶ δὲ δωρηταὶ προσφέροντες κατὰ μῆνα ποσὰ ἀπὸ 100 - 300 δραχμάς ἔχουσιν ἐγγραφή 29 εἰς Ἀθήνας καὶ 11 εἰς Ξηροκάμπιον, ἐπικείται ὁμως ἡ ἐγγραφή καὶ ἄλλων συμφώνως πρὸς ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν αὐτῶν.

Μετὰ τὴν παρουσίαν τοιοῦτου ἔργου ἐντὸς διμήνου, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως Ξηροκαμπίου εὐχαριστεῖ τοὺς τακτικούς καὶ ἐκτάκτους δωρητάς τοὺς συμβαλόντας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν διὰ χρηματοδοτήσεων τῶν προμνησθέντων ἔργων, ὑπαβάλλει δὲ τὴν παράκλησιν πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ξηροκαμπίτας ὅπως ἔλθωσι ἀρωγοὶ διὰ χρημάτων τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως Ξηροκαμπίου διὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἐκτέλεσιν μικρῶν κοινοφελῶν ἔργων.

Ἡ διεύθυνσίς μας : κ. Δημήτριον Δικαϊάκον, ταμίαν Ἐπιτροπῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως Ξηροκαμπίου εἰς Ξηροκάμπιον Σπάρτης.

Διὰ πᾶν ἀποσταλλόμενον χρηματικὸν ποσὸν ἐκδίδεται εἰς τὸν δωρητὴν ἀπόδειξις καὶ, ἂν τὸ ἐπιθυμῇ, δημοσιεύεται καὶ ἡ δωρεὰ αὐτοῦ εἰς τὴν τοπικὴν ἐφημερίδα «Τὸ Ξηροκάμπιον».

Ὁ Πρόεδρος

τῆς Κοινότητος καὶ τῆς Κοινот. Ἀναπτύξεως
Ξηροκαμπίου
Νικόλαος Κουμουστιώτης

ΜΙΑ ΓΝΩΜΗ

Ὁ Ἄγγλος φιλόλογος Γουλιέλμος Μισούρ (Mure) ἐπισκέφθηκε τὴ χώρα μας γιὰ ἀρχαιολογικὰ καὶ τοπογραφικὰ μελέτες, χωρὶς ὁμως νὰ παραλείψῃ νὰ ἀσχοληθῇ καὶ μετὰ τὴν νεώτερη ἱστορία. Τὶς ἐντυπώσεις του περιέλαβε στὸ βιβλίον του «Ἡμερολόγιον ταξιδίου ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἰονίους νήσους, μετὰ παρατηρήσεων εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς, τὴν σημερινὴν τῆς κατάστασιν καὶ τὰς κλασσικὰς τῆς ἀρχαιότητος», ποῦ ἐκδόθηκε στὸ Λονδίνο τὸ 1842. Τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα ἀναφέρεται ἰδιαίτερα στὸ χωριὸ μας καὶ τὸ παραθέτομε μεταφρασμένον.

«Τὸ χωριὸ Ξηροκάμπι ἔχει μιὰ ἀσυνήθιστα εὐχάριστη ἀποψη. Εἶναι χωμένον μέσα σ' ἓνα δάσος ἀπὸ ἐλιές καὶ φαίνεται, ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τῶν μικρῶν σπιτιῶν, ὅτι ἔχει γλυτώσει, ὅπως μερικὰ ἀπὸ τὰ γειτονικά του εἰς αὐτὴν τὴν ἀπομακρυσμένη γωνίᾳ τῆς χώρας, τὴν ἐρήμωσιν τοῦ πολέμου.

Καθὼς καθήσαμε νὰ γευματίσωμε, πάνω σ' ἓνα μαλακὸ χαλί χλόης, κάτω ἀπὸ τὴν σκιά τῶν δένδρων, ἐξεπλάγηκα ἀπὸ τὶς τέλειες μορφὰς τῶν γυναικῶν, ὅπως πηγαινοερχοῦνταν εἰς τὴν πηγὴν. Ἀσφαλῶς ἦταν οἱ ψηλότερες καὶ ὠραιότερες ποῦ ἔχω δεῖ σ' αὐτὴ τὴν χώρα. Ἄλλοι ταξιδιώται ἔχουν παρατηρήσει τὴν ὁμορφίαν τῶν γυναικῶν τῆς Λακωνίας (Leake I 149). Ὅτι αὐτὴ ἡ περιοχὴ διακρινόταν ἐπίσης καὶ κατὰ τοὺς πρῶτους χρόνους τὸ μαθαίνουμε ἀπὸ τὸ ἐπίθετον «καλλιγύναικα», χρησιμοποιούμενον πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὸν Ὅμηρον καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἦτο ἡ πατρίδα τῆς Ἑλένης, ἐκώλυμης ἡρώιδος τῆς ἑλληνικῆς ὁμορφιάς».

Θεόδωρος Σ. Κατσουλάκος

ΑΠΟΨΕΙΣ • ΓΕΓΟΝΟΤΑ • ΣΧΟΛΙΑ

ΘΑΤΑΝΕ ΠΑΡΑΛΕΙΨΗ, αν και πέρασε καιρός, να μη συγχαρούμε το νέο Κοινοτικό Συμβούλιο του χωριού μας, που συγκροτήθηκε από τους κυρίους Νίκα Δημ. Κουμουστιώτη, Πρόεδρο, Γιώργη Ίω. Κακαγιάννη, Αντιπρόεδρο, Κούλη Δημ. Κουμουστιώτη, Πάνο Δημ. Μανδραπήλια, Πέτρο Ίω. Σταθάκο, Χρήστο Ίω. Χατζηγεωργίου, Τάκη Μεν. Ξανθάκο, Πάνο Στ. Λεονταρίτη και Τάκη Δημ. Παυλόνη. Οι εσχές μας μαζί τους και οι προσδοκίες μας απ' αυτούς μεγάλες...

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ που θα πρέπει, κατά τη γνώμη μας, να απασχολήσουν το νέο Κοινοτικό Συμβούλιο και η επίλυσή τους και τακτοποίησή τους έπειγει, είναι η διάνοιξη αγροτικών δρόμων, επέκταση του δικτύου ύδρευσεως στους γύρω συνοικισμούς, ασφαλτόστρωση κεντρικών δρόμων του χωριού, το Κοινοτικό Γυμναστήριο που αδικαιολόγητα χρονίζει ή νομική και πραγματική τακτοποίησή του, η άρδευση, γενικότερα ή προστασία των τοπικών αρχαιολογικών και λαϊκών μνημείων (έλληνικό γεφύρι, ξωκλήσια με βυζαντινές τοιχογραφίες, διαβολακύλακο, πηγάδια), ο δρόμος για τη Κουμουστά, η αναδάσωση των καταστραφέντων, από πυρομανείς του τόπου μας, όρειων περιοχών και γενικότερα ανάληψη πρωτοβουλιών για τη προστασία του φυσικού τοπίου και περιβάλλοντος του τόπου μας, που από την άδικα φορία, ακαλαισθησία και αυθαιρεσία μερικών τείνει να διαφοροποιηθῆ σε βάρος της πραγματικής και φυσικής ισορροπίας και αρμονίας.

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ σε ένα χωριό και μάλιστα από νέους, είναι πάντα ένα ξεχωριστό γεγονός και μία ευχάριστη και παρήγορη είδηση. Ο Όμιλος Νέων Ξηροκάμπιου που αποτελείται από μαθητές, εργαζόμενους και φοιτητές εφτιαξε τη πρώτη μικρή του βιβλιοθήκη με βιβλία ιστορικού, φιλοσοφικού, κοινωνικού κλπ. περιεχομένου.

Η ευαισθησία των νέων μας σε κάθε τι που έχει σχέση με τον προβληματισμό και τη γνώση αποτέλεσε την αρχή της προσπάθειας, το ξεκίνημα. Τώρα, μετά από τη πρώτη συ-

κίνηση, χρειάζεται η συνέχιση της προσπάθειας και η βοήθεια για να κρατηθῆ ἡ βιβλιοθήκη, να πλουτισθῆ με βιβλία, για να εκπληρώση τους σκοπούς της με την αδιάκοπη λειτουργία της.

Δεν είναι ανάγκη να πούμε τι μπορεί να προσφέρῆ μιὰ βιβλιοθήκη. Ένα όμως θα αναφέρουμε. Παρόμοιες δραστηριότητες, όπως ἡ πάρα πάνω στο Ξηροκάμπι, είναι λιγοστές σε όλοκληρη τὴν Ἑλλάδα... Τοῦτο, μόνο, λέει πολλά για να καταλάβουμε, τι θὰ πῆ ἴδρυση και λειτουργία μιᾶς βιβλιοθήκης και μάλιστα σε καιρὸ που οἱ ἐπίσημες στατιστικές μᾶς πληροφοροῦνε πὼς ὁ Ἕλληνας διαβάζει λίγα βιβλία, λιγώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο Εὐρωπαῖο σχεδόν... Καὶ κάτι ἄλλο, ἡ διεύθυνση για τὴν ἀποστολὴ βιβλίων εἶναι: Παναγιώτῃ Δημ. Μανδραπήλια-Ξηροκάμπι, με τὴν ἐνδειξὴ «Για τὴ βιβλιοθήκη».

ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΡΟΥΛΑΟ τῆς Ἁγίας Τριάδας ἔχουνε ξεκολλήσει 2-3 κεραμίδια και ἀπὸ τὴν ὑγρασία θὰ κινδυνεύῃ τὸ ἔσωτερικό του και συγκεκριμένα ἡ σὲ βυζαντινὴ τεχντροπία παράσταση τοῦ Παντοκράτορα. Καιρός εἶναι νὰ ἐνδιαφερθῆ και κανένας. Ἡ Κοινότητα, τὸ Ἐκκλησιαστικό Συμβούλιο, ὁ σύλλογος «Ἁγία Τριάς» ἄς φροντίσουν, προτοῦ οἱ ζημιές ἐκδηλωθοῦνε. Δὲν ἀρκεῖ νὰ φτιάχνουμε κάτι και μετὰ νὰ τὸ ἐγκαταλείψουμε. Χρειάζεται και φροντίδα και προστασία για νὰ τὸ διατηρήσουμε.

Η ΝΕΑ ΔΕΞΑΜΕΝΗ εἶναι ἑτοιμη. Σε ψηλότερο μέρος ἀπὸ τὴ παλιὰ και μεγαλύτερη σὲ διαστάσεις· πιστεύουμε νὰ καλύψῃ τις ἀνάγκες ὅλου τοῦ χωριού και τῶν γύρω συνοικισμῶν σὲ ποσότητα νεροῦ.

Ο ΑΜΑΞΙΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ για τὴ Κουμουστά, που κάποτε φαινότανε νᾶναι ὄνειρο και ἀργότερα ἔγινε ὄχι μόνο κοινὸ αἴτημα, ἀλλὰ και κοινὴ συνειδηση, τώρα θὰ γίνῃ πραγματικότητα. Ναι, ὁ δρόμος που πλάι-πλάι στη Ρατίνα και μέσα ἀπὸ τις χαράδρες της θὰ μᾶς ὀδηγῆ σὴν ἱστορικὴ και πλούσια Κουμουστά, θὰ γίνῃ...

Ο Σύλλογος ΑΣΦ που ἀνακίνησε τὸ θέμα

και δημιουργησε τις προϋποθέσεις κατασκευής του σάν εκπρόσωπος της Κοινότητας Ξηροκαμπίου, ευχαριστεί τον 'Αρχηγό Ένόπλων Δυνάμεων Στρατηγό Διονύσιο 'Αρμπούζη που βοήθησε σημαντικά την υπόθεσή μας. Μελλοντικά θα αναφερθούμε με λεπτομέρειες σε όλες τις πτυχές της διακριτικής αλλά αποτελεσματικής του συμβολής. 'Επίσης ευχαριστούμε τον Νομάρχη Λακωνίας κ. Ν. Κατακαλιδή, που με την ιδιαίτερη ευαισθησία του για τους αναπτυξιακούς τοπικούς συντελεστές, αντίληφτηκε το μέγεθος των ωφελειών που θα προκύψουν από τη κατασκευή του δρόμου και μās βοήθησε με ένα ασυνήθιστο ενδιαφέρον και μās καθοδήγησε σωστά και μεθοδικά. Τώρα που γράφονται οι λέξεις αυτές πληροφορηθήκαμε την έγκριση του ποσού των 400.000 δρχ. για την ολοκλήρωση της τεχνικής μελέτης του έργου.

Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΙΝΙΔΩΝ «'Αγία Τριάς» έκυψε την πίττα του την πρώτη Κυριακή μετά την πρωτοχρονιά στο καφενείο Βύαγ. Παπαδάκου. Τη συγκέντρωση τιμήσανε με τη παρουσία τους εκτός από πολλούς κατοίκους του χωριού μας και ο κ. Νομάρχης, ο Μητροπολίτης κ. 'Ιερόθεος ο Ταξίαρχος Διοικητής ΚΕΕΜ κ. Μ. Τσόκας κ. ά. 'Εγινε όμιλία της Προέδρου κ. Πίτσας συζ. Γ. Καράμπελα και προβολή φωτεινών εικόνων.

ΣΥΓΧΑΡΙΗΤΗΡΙΑ στο νέο του χωριού μας κ. Τάσο Δ. Δούκα που βρήκε ένα πορτο-

φόλι με 40.000 δρχ. περίπου και το παράδωσε σ' αυτόν που το είχε χάσει.

'Αναφέρουμε τη περίπτωση και σάν μιά από τις πολλές παρόμοιες, που καθημερινά ακούμε ή διαβάζουμε, και που τιμάνε τη σημερινή έλπιδοφόρα νεολαία μας.

ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΜΑ ΤΟΠΙΚΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΑΝΑΚΡΙΒΕΙΩΝ έκανε με όμιλία του στη κατάμεστη από κόσμο αίθουσα του Κοινοτικού Μεγάρου Ξηροκαμπίου την 27.12.75 ο φιλόλογος και συντάκτης της Ιστορίας του 'Ελλην. Έθνους κ. 'Ιωάννης Ταϊφάκος.

Ο ΑΓΑΠΗΤΟΣ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΜΑΣ Πρόεδρος της Κοινότητας κ. Ν. Κουμουστιώτης έχει στο ένεργητικό του τόσο από παλιά όσο και πρόσφατα έργα και δουλειές κοινοτικές πολλές. Ζωντανός άνθρωπος, κοινωνικός, καινοτόμος... Τι να απαριθμήση κανείς. "Όμως εκείνη ή ιτιά μικροστά στη δεξαμενή έπρεπε να μείνη. Δέν μπορούμε να καταλάβουμε σε τι έξυπνότητα ή καταστροφή της. Είχανε γίνει συνεννοήσεις και είχανε δοθή διαβεβαιώσεις για τη σωτηρία της». Τò θέλαμε και τò ζητήσαμε πολλοί τούτο δώ... 'Η αντίληψη για την γενικότερη αίσθητική ενός κοινοτικού χώρου δέν πρέπει ΠΟΤΕ ΝΑΡΧΕΤΑΙ ΣΕ ΑΝΤΙΘΕΣΗ, έτσι νομίζουμε, με τη μόνη άλθινη, την καθάρια, την «έκπεφρασμένη» αντίληψη των πολλών, και στη συγκεκριμένη περίπτωση, όλων.

Παναγιώτης 'Ηλία Κομνηνός

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Ὁ παππούς μου, Λεωνίδας Ἀνδρέακος, λοχίας τοῦ πεζικοῦ, πιάστηκε στή Μικρασιατική καταστροφή αἰχμάλωτος. Τώρα πού τὸ μαρτύριο τῆς Κύπρου συνεχίζεται με ἀπρόβλεπτες συνέπειες, καλὸ εἶναι νὰ θυμηθοῦμε, ὅσα κρατάνε ζωντανά στή μνήμη τους οἱ παλιοί:

«Στις 15 Αὐγούστου 1922 ἄρχισε ἡ ὀπισθοχώρηση τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ στοῦ βόρειο καὶ κεντρικὸ μέτωπο. Ἐπὶ νότιο ἔδινονταν μάχες ἀκόμη στοῦ Μαιάνδρου, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀιδινίου. Στις 18 δόθηκε ἡ διαταγή νὰ ὀπισθοχωρήσουμε καὶ ἐμεῖς με κατεύθυνση πρὸς τὴν Σμύρνη. Στὴ διαδρομὴ μᾶς ἐπιτέθηκαν Τούρκοι ἀνάρτες με ἀρχηγὸ τὸν Γιουρούκ Ἀλῆ, ἀλλὰ τοὺς ἀπομακρύνουμε. Ὁ Ταμπάκοπουλος πρότεινε νὰ βαδίζουμε πρὸς τὸν Τσεσμέ, πού ἦταν κι ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ἀλλ' ὁ Συνταγματάρχης Ζεγκίνης εἶπε ὅτι ἐχει διαταγή νὰ πάμε στή Σμύρνη καὶ δὲ θέλησε ν' ἀλλάξουμε πορεία. Ὅταν ὁμαξωθήσαμε σὺν Λεβδίκιοι, κοντὰ στή Σμύρνη, ἀποφασίστηκε νὰ παραδοθῶμε. Μᾶς εἶπαν πὼς ἀν παραδώσουμε τὰ ὄπλα θὰ ἀναχωρήσουμε γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἀπὸ δῶ ἀρχίζει τὸ μαρτύριο τῆς αἰχμαλωσίας. Μᾶς συνέλαβαν ὄλους, δεκαοχτῶ χιλιάδες καὶ μᾶς πῆγαν στὴν Σμύρνη. Ἐκεῖ μᾶς ἐπιτέθηκαν Τούρκοι στρατιῶτες καὶ μᾶς πῆραν τὰ ροβῆα, τὰ παπούτσια καὶ ὅ,τι ἄλλο πολὺτιμο ἀντικείμενο εἶχαμε. Ἐφτά μέρες στὴν ἀδλὴ τοῦ Διοικητηρίου τῆς Σμύρνης μείναμε χωρὶς φαί καὶ χωρὶς νερό. Νερὸ ὑπῆρχε στοῦ συντριβάνι, ἀλλ' ὅποιος πῆγαινε τὸν μαστιγώνανε μέχρι θανάτου. Πολλοὶ χάσανε ἐπὶ τὴ ζωὴ τους. Τὴν ὄγδοη μέρα μᾶς ἔφεραν ἕνα κύπελλο κριθάρι στὸν καθένα. Πῆραν 5.000 ἀπὸ μᾶς γιὰ τὴν Μαγνησία κι ἔβρισαν ἐκεῖ 1.500. Ἐπειτα ἀπὸ λίγες μέρες πῆραν κι ἐμᾶς καὶ μᾶς πῆγαν ἐπίσης στή Μαγνησία. Ἐκεῖ συνάντησα δύο φίλους μου τὸν Ν. Μανδραπήλια καὶ τὸν Γ. Κατσαφάνα. Λέγαμε τὰ δικά μας, κλαίγαμε τὴ μοῖρα μας, πού ἤμαστε αἰχμάλωτοι, πενιασμένοι καὶ ψειριασμένοι καὶ δίνουμε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο κουράγιο. Δυστυχῶς ὁμοῦ χωρίσαμε γρήγορα. Οἱ Τούρκοι μᾶς βάζανε καὶ δουλεύαμε ἄγχαριτες ὅλη μέρα με ξύλο καὶ φοβέρες. Ἀνοίγαμε δρόμους, φτενίσαμε ἀσβεστοκάμινα, χτίζαμε σπίτια, γυμνοὶ καὶ ξυπόλυτοι. Τὸ φαί μας ἦταν μισὴ ὀκά ψωμί, κι ὄχι κάθε μέρα.

Ἀργότερα ὁμοῦ πῆραμε λίγο θάρρος, παρὰ τὰ βασανιστήρια καὶ τοὺς θανάτους καὶ πιάσαμε κουβέντα με τοὺς φρουροὺς μας, κάτι ἄπλυτους γυφτοὺς. Μιά φορ, θυμῶμαι, τοὺς στείλαμε σὲ μιὰ ἀκρογιαλιά νὰ πιούγνε νερὸ ἀπὸ τὴ θάλασσα νὰ ξεδιψᾶσουν... Κι ἄλλες φορὲς, πάρα πολλές, τοὺς κάναμε τέτοια, ὥσπου βῆκε διαταγὴ νὰ μὴ κάνουν οἱ φρουροὶ ὅ,τι τοὺς λένε οἱ αἰχμάλωτοι....

Κάποτε-κάποτε μᾶς βάζανε καὶ υπογράφαμε κάτι καταστάσεις πὼς, τάχα, παίρναμε ἕνα εἶδος μισθοῦ. Φαίνεται πὼς ἦταν συμβασιθὴ διεθνῆς. Μπαίναμε λοιπὸν στὴ γραμμὴ καὶ υπογράφαμε τίς καταστάσεις πού τίς κρατοῦσε ἕνας κοντόχοντρος τυγματάρχης. Τὴν

πρῶτη φορὰ μόλις μᾶς εἶδε ὄλους νὰ υπογράφομε, ρώτησε ἕνα δι' ὁ μᾶς διερμηνεῖα: Δὲ μοῦ λὲς ὄλοι τοῖθοι υπογράφουνε σωστά; Ναι, τ' ἀπάντησε ὁ διερμηνεῖας, γιατί; Καὶ ξέρονε ὄλοι τους γράμματα; Ξέρουνε.

Βαί! Βαί! Βαί! ἔκανε ὄλο περιέργεια ὁ Ταγματάρχης....

Ὅσοι ζήσαμε ἀπὸ κείνη τὴν κόλαση, με τὴν ἀλλαγὴ τῶν αἰχμαλώτων τὸ Μάρτιο τοῦ 1923, γυρίσαμε τίσω με τραύματα στοῦ σώμα καὶ στὴ ψυχὴ γιὰ ὄλη μας πιά τὴ ζωὴ».

Ἀντωνία Δ. Ἀνδρέακου

ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ : Ἡ κ. Μανιότη Δ. Πίτσα ἔτεκεν ἄρρεν.

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ : Ὁ κ. Γεωργίος Θεοφ. Καλκάνης ἔτελεσε τοὺς ἀρραβῶνας του μετὰ τῆς δ. Γεωργίας Ἀνδριανοπούλου.

ΓΑΜΟΙ : Ἐτέλεσαν τοὺς γάμους των ἡ δὲς Τάγκαλου Εὐθ. Εἰρήνη καὶ ὁ κ. Φραγκῆς Ἀ. Δημήτριος, ἡ δὲς Βλογιαννίτου Γ. Βασιλικὴ καὶ ὁ κ. Νικολαΐδης Χ. Ἰωάννης, ἡ δὲς Καλκάνη Θ. Μαρία καὶ ὁ κ. Χρῆστος Ἰ. Σπυρόπουλος, καὶ ἡ δὲς Τάρταρη Θ. Γεωργία καὶ ὁ κ. Παπαγεωργόπουλος Θεόδωρος.

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ : Ἡ κ. Τσιγανου Γ. Τούλα ἐβάπτισε τὸν υἱὸν τοῦ κ. Κουμουσιώτη Ἀντώνη καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Κυριάκου, ὁ κ. Ἀποστολάκος Μίμης ἐβάπτισε τὸν υἱὸν τοῦ κ. Μιχαλάκου Θ. Νικολάου καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Θανάση, ὁ κ. Μανδραπήλιας Κωνσταντῖνος ἐβάπτισε τὸν υἱὸν του καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Νικόλαον, ὁ κ. Μέξης Ἀνάρργυρος ἐβάπτισε τὸν υἱὸν τοῦ κ.

Καρβούνη Χαριλάου και έδωσε εις αυτόν τὸ ὄνομα Εὐστράτιος, ἢ κ. Ἀποστολάκου Μ. Ἀσπασία ἐβάπτισε τὸν υἱὸν τοῦ κ. Μανιάτη Δημητρίου καὶ ἠνόμασεν αὐτὸν Γεώργιον, ὁ κ. Γεωργόπουλος Κ. Νικόλαος ἐβάπτισε τὸν υἱὸν τοῦ κ. Λεονταρίου Προκόπη καὶ ἠνόμασεν αὐτὸν Βασίλῃν, ὁ κ. Δικκουμάκος Γεώργιος ἐβάπτισε τὰ τέκνα του καὶ ἠνόμασεν αὐτὰ Ἀλεξάνδραν καὶ Βασίλῃν.

ΘΑΝΑΤΟΙ : Ἀπεβίωσαν ὁ Παπαδάκος Σωτήρης ἐτῶν 69, ὁ Χίος Νικόλαος ἐτῶν 73, καὶ ἡ Βολτῆ Γ. Σταυρούλα ἐτῶν 90

ΑΦΙΞΕΙΣ : Ἀφίχθησαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ : οἱ κ.κ. Ὀρφανάκος Π. Ἰωάννης, Ὀρφανάκος Π. Δημήτριος, Παπαδάκος Ἀλκις μετὰ τῆς κόρης του, Κυριακοπούλου Φ. Βασιλική (τὸ γένος Σωμῆ) μετὰ τῶν τέκνων της, Κληρονόμος Παναγιώτης μετὰ τῆς οικογενείας του, Ἀντώνης Γιάννακας μετὰ τῆς οικογενείας του, Μέτσοβας Δημήτριος μετὰ τῆς οικογενείας του, Καρβούνης Χαρίλαος μετὰ τῆς οικογενείας του, Φραγκῆς Γεώργιος μετὰ τῆς οικογενείας του, Κοκκοροῦ Πίστα (τὸ γένος Ἀρμπούζη), Σερπόδης Κωνσταντῖνος, Λάσκαρης Εὐάγγελος μετὰ τῆς οικογενείας του, Κουμουσιώτης Δημήτριος μετὰ τῆς οικογενείας του, Κουντούρης Κυριάκος, Λάσκαρης Γεώργιος μετὰ τῆς οικογενείας του, Μακρῆς Ἀντώνης μετὰ τῆς οικογενείας του, Καπετανάκος Χρῆστος μετὰ τῆς οικογενείας του, Νταλιάνη Πίτσα (τὸ γένος Πολυμενάκου) μετὰ τῆς κόρης της, Σταρόγιαννης Γ. Ἡλίας μετὰ τῆς οικογενείας του, Φεγγαῖος Ἀλέξης μετὰ τῆς οικογενείας του, Παναγάκου Γεώργιος μετὰ τῆς κόρης της, Μανδραπήλιας Κωνσταντῖνος μετὰ τῆς οικογενείας του, Βλασοπούλου Ν. Μαρία (τὸ γένος Κυριακάκου), Μανιάτης Ἡλίας, Ἀφροδίτη Ν. Θωμάρα (τὸ γένος Π. Φραγκῆ), Σολωμοῦ Βασιλική, Κασίμος Δημήτριος μετὰ τῆς οικογενείας του, Γιάννακας Βασίλης, Λεονταρίου Προκόπη μετὰ τῆς οικογενείας του, Ἀλικάκος Τζιμης, Μανδραπήλια Παγώνα μετὰ τῶν τέκνων της, Ὀρφανάκος Βασίλειος μετὰ τῆς οικογενείας του, Μιχαλάκος Σωτήρης μετὰ τῆς οικογενείας του, Ρέπας Σπύρος καὶ Χριστόπουλος Βασίλης μετὰ τῆς οικογενείας του.

Γιώτα Γ. Σολωμοῦ.

ΓΟΡΑΝΟΙ

Ὁ κ. Κουσοῦλης Γρηγόριος καὶ ἡ δις Νικολακάκου Ἐλένη ἐβάπτισαν τὸν υἱὸν τοῦ κ. Καλκάνη Μιχ. καὶ ἠνόμασεν αὐτὸν Παντελῆν. — Ἐδῶσαν ἀμοιβαίαν ὑπόσχεσιν γάμου ἡ δις Λαμπρινῶ Α. Σταυρούλα καὶ ὁ κ. Ἐμμανουὴλ Ἰ. Γεώργιος. Ἦρχισε ἡ ἀσφαλτοστρώσις τοῦ δρόμου Πολοβίτσης - Γοράνων.

Εὐσταθία Γ. Καλκάνη.

ΠΟΤΑΜΙΑ

Ἀφίκοντο ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ : ἡ δις Ἀγγελική Νικολακάκου, ὁ κ. Στέλιος Ρέντζης μετὰ τῆς οικογενείας του, ἡ κ. Εὐθυμία Ἀλεξοπούλου, μετὰ τῶν τέκνων της, ὁ κ. Παναγ. Ρέντζης, ὁ

κ. Ἰωάννης Κουρνώτης, ὁ κ. Κυριακούλης Παπαδάκος, ἡ κ. Γεωργία Βρέττου, ὁ κ. Ἡλίας Παπαδάκος, ὁ κ. Ἰωάννης Ἡλιόπουλος καὶ ὁ κ. Παναγ. Ἀσφῆς μετὰ τῶν συζύγων των.

Ἀπεβίωσαν ὁ Λεωνίδας Καμίτσος καὶ ἡ Μαριγώ Π. Σωτηράκου. Τῆν 15ην Αὐγούστου ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τῶν πεσόντων, δωρεὰ τοῦ Κ. Εὐαγγέλου Παπαδάκου. Παρέστησαν ὁ Νομάρχης Λακωνίας, ὁ Διοικητὴς τοῦ ΚΕΕΜ, ὁ Διοικητὴς χωροφυλακῆς, βουλευταὶ καὶ πλῆθος κόσμου.

Ἀντωνία Ρέντζη

ΚΑΤΣΟΥΛΑΙ·ΚΑ

Ἀφίκοντο ἐκ Καναδᾶ δι' ὀλιγόμηνον παραμονὴν οἱ: Δημήτριος Χ. Κρητικὸς μετὰ τῆς οικογενείας του, Νικόλαος Ἀ. Φραγκῆς μετὰ τῆς θυγατρὸς του, Τασία Πανοῦση, τὸ γένος Κατσουλάκου μετὰ τῶν τέκνων της, Ἄννα Μερτῆ μετὰ τῆς θυγατρὸς της καὶ Εἰρήνη Κυριακοπούλου, τὸ γένος Βατικιώτη μετὰ τῶν τέκνων της.

Ὁ κ. Δημήτριος Κρητικὸς ἐβάπτισε τὰς θυγατέρας του καὶ ἠνόμασεν αὐτάς Νεκταρίαν καὶ Νικολέτταν.

Ἐδῶσαν ἀμοιβαίαν ὑπόσχεσιν γάμου ἡ δ. Εὐαγγελία Ν. Φραγκῆ μετὰ τοῦ κ. Ἰωάννου Καπετανάκη.

Μαρία Γ. Καράμπελα

ΠΑΛΑΙΟΠΑΝΑΓΙΑ

Ἦρχισεν ἡ διανοίξις ὁδοῦ πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Κούμπαρη.

Ἀπεβίωσαν ὁ Ἀθανάσιος Διαμαντάκος. Ἡ δ. Πηνελόπη Δογαντζῆ ἐβάπτισε τὴν κόρην τοῦ κ. Γεωργίου καὶ τῆς κ. Ἀλεξάνδρας Σερουλή, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωσε τὸ ὄνομα Μαρία.

Ὁ κ. Ἰωάννης καὶ ἡ κα Μάλτα Γκουβάτσου ἐβάπτισαν τὴν κόρην των εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωσαν τὸ ὄνομα Ξένη. Ἐτέλεσαν τοὺς γάμους των ὁ κ. Θεόδωρος Καλογερόπουλος μετὰ τῆς διδος Ἀναστασίας Βασιλάκου καὶ ὁ κ. Εὐάγγελος Καλογερόπουλος μετὰ τῆς διδος Ἐλένης Χίου.

Βασιλική Γ. Δογαντζῆ

ΑΝΩΓΕΙΑ

Ἡ κ. Στεργιούλα Σταθάκου ἔτεκε θῆλυ.

Ὁ κ. Παναγιώτης Ταστσάκας ἐβάπτισε τὴν κόρην του καὶ ἠνόμασεν αὐτὴν Δήμητραν.

Ἀφίχθησαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ οἱ κ.κ. Σελῖμος Ἡλίας μετὰ τῆς οικογενείας του, Σταθάκος Νίκος μετὰ τῆς οικογενείας του, Μενούτης Θεόδωρος, Μενούτης Σταῦρος, Μενούτης Γεώργιος μετὰ τῆς οικογενείας του, Τατούλης Παναγιώτης μετὰ τῆς οικογενείας του, Ρούτσης Γεώργιος. Ἀπεβίωσαν ὁ Εἰδιᾶς Ἡλίας, ὁ Γάβαρης Γεώργιος, ὁ Σταθάκος Μιλτιάδης.

Εἰς προγαίον δυστόχημα ἐφρονέθη ὁ Τζανέτος Δημήτριος, 35 ἐτῶν.

Ἡλίας Ἰ. Δαρβίρης.